

Nagrada
MIROSLAV DERETA

Urednik
Zoran Bognar

Žiri u sastavu:
Zoran Bognar, Jasmina Ahmetagić
i Petar V. Arbutina
na petnaestom *Deretinom* konkursu
za neobjavljeni roman
dodelio je ovoj knjizi Nagradu
„Miroslav Dereta“
za 2020. godinu

Uz podršku
Gradske opštine Čukarica

Copyright © ovog izdanja *Dereta*

Murat Baltić

SAZVJEŽĐE
pet
KUĆA

Beograd
2020
DERETA

Kad Rukija dolazi u krevet kod Hasana samo u poluprovidnom kombinezonu, on prepozna signal strasti u želucu. I ove ponoći joj se obradovao skoro kao i prije dvadesetak godina, kad je prvi put ušla kod njega u đerdak. Doduše, sad je kombinezon nešto širi, nekad je mogla cijelom zadnjicom da sjedne u njegov dlan. Nije ni on danas ono što je nekad bio, jer nikome ne daju dva života, još manje dvije mladosti. Sjutra je nedjelja, i on bi ove ponoći mogao da svojoj duši i tijelu dâ oduška. U to doba noći misli najviše bujaju u glavi, i sjetio se one Zaratustrine: „Ponoć je, sad se bude duše svih onih što ljube.“ Rukija se uvlači toplo u njegovo naručje i dušu. I taman kad u njemu počese bujati divljine, nestvarno i brutalno se oglasi telefon. Kao da je neko punu kofu hladne izvorske vode sručio na njih. U par koraka su oboje u hodniku pored telefona.

– Ko bi mogao biti u ovo doba? – upita preplašeno Hasan.

Rukiji poput strijele proletje misao i zabode joj se u srce kad se sjeti da Sanela još nije došla iz grada; pogleda na sahat, dva minuta poslije ponoći.

– Ujkanović – sroči Hasan nekako isprekidano i nejasno.

– Policija ovdje, inspektor Korda. Je li vaša ćerka Sanela Ujkanović?

– Jeste... – odgovori Hasan poluglasno i suha grla.

– Ona se trenutno nalazi u hitnoj službi gradske bolnice, molimo vas da pođete tamo – i spusti slušalicu, ostavivši zbunjenog i nasmrt preplašenog Hasana.

– Ostavi tu slušalicu jednom, pričaj šta je – zagalami Rukija na njega.

On spusti slušalicu, izbuljenim očima gleda u Rukiju, a ne vidi je. Tek u neko doba prevale:

– Oblači se brzo, moramo u bolnicu, ona nesretnica je tamo – i pojuri da traži svoju odjeću.

* * *

Te subotnje večeri, kod Milana je bio Džafer, mali preduzetnik iz Karajukića Bunara, koji je sa svoja tri radnika radio elektriku u jednoj stambenoj zgradi. Milan mu je isplatio pola mjesečne ugovorene sume na ruke, a pola će dobiti preko banke, i dok su posijelili, bogme se pojelo i popilo prilično, užičke pršute, sjeničkog sira i punjenih paprika, i domaće šljivovice od 20 gradi. Uz razgovor, što više rakije, to šira priča, i tako sve do pred ponoć. I tek što su on i Nevenka ispratili Džafera, Nevenka krenu da posprema kuhinju, Milan se opušteno zavalio u fotelju, obradovan što je sutra nedjelja i što će se njih dvoje napokon ispavati.

– Požuri, dušo, pa da se i mi opružimo konačno – reče Milan i poče se izuvati.

Utom u hodniku zagrme telefon. Oboje streknuše, zgledaše se, u to doba ne zove se bez neke važne. Milan izlete u hodnik držeći jednu čarapu u ruci, i javi se uzdrhtalim i preplašenim glasom:

– Grujović...

– Policija, inspektor Korda. Je li vaša ćerka Svetlana Grujović? – začu jasan i odsečan glas s druge strane žice.

Milan malo prišute, pa još nesigurnijim glasom odgovori:

– Jeste...

– Ona se trenutno nalazi na hitnom odjeljenju gradske bolnice i molimo vas da odmah dođete tamo – reče policajac odsječno i spusti slušalicu.

– Ko bi to, pričaj?

– Policija.

Nevenki se smrači pred očima.

– Šta je bilo, pričaj pobogu?

– Svetlana je u hitnoj, moramo odmah tamo – i tek tada primjeti da još drži slušalicu u ruci.

– Kukaloj meni, šta joj se desilo? – zakuka Nevenka i potrča u sobu da se obuče.

Milan pogleda na sahat, deset minuta poslije ponoći.

* * *

Ibrahim i njegova supruga Zulejha vraćali su se s predavanja na temu islamske arhitekture u prepunoj Bilal džamiji u Ahenu, koje mu je organizovao njegov

drug Verner. Oboje su bili pod utiskom, posebno je to Zulejha pohvalila i čestitala mužu, ističući veliki odziv Nijemaca, jer je mislila da njih ta tema ne zanima toliko.

– Jeste, vala, bilo mnogo svijeta, ali od naše djece nijedno – potvrdi on sjetno i uzdahnu duboko.

Ona nije mogla raspoznati da li on uzdiše zbog nezahvalno dvoje djece, Zejnepe i Kadira, ili zbog sina Muhameda, koji sad u ovo gluho doba noći čami u nekom kazamatu Saudijske Arabije. Pošute neko vrijeme, pa i sama duboko uzdahnu, dublje, duže i tužnije od muža. Tu razliku između očevog i majčinog uzdaha nije teško uočiti, od očevog bi se balon brzo napunio i rasprsnuo, a od majčinog bi se sporo i dugo punio, ali ne bi pukao.

Noć je vedra i zvjezdana, nevjestinska.

– Kuda li je Mjesec sada, ponad Meke, možda, i da li ga naš Muhamed vidi? – pita Ibrahim i pokušava očima da doskoči iznad brda Arafat.

– Alah dželešanuhu to samo zna, nas dvoje ne. A na ovo dvoje se nemoj srdit, moj Ibrahim. Mladost je to, a ovo je Njemačka i familija nije ovdje što i kod nas, pa bogme ni djeca ni roditelji.

– Znam to, znam... – reče on više za sebe.

Utom stigoše ispred kuće. Šutke iziđoše iz auta, pogledaše oboje još jednom dugo put neba i šutke otvoriše vrata. Dok je pravio Zulejhi mjesto da uđe prva, zazvoni telefon, streknuše iz one svoje šutnje i umalo se ne sudariše. Ibrahim dotrča prvi i preplašen podiže slušalicu, u ovo doba nema ko da ga zove.

– Da?

– Dobro več. Ovdje policija, narednik Korda. Je li to stan El Hamida?

– Da – jedva izusti Ibrahim, plašeći se da mu agenti nisu ušli u trag, ali to odbaci ubrzo, jer se tajni agenti ne javljaju telefonom. Svakako, ni policija ne zvoni u ovo doba od dobra.

– Je li vaš sin Kadir el Hamid el Ibrahim?

– Jeste...

– On se sada nalazi u hitnoj službi gradske bolnice i molim vas da što prije dođete tamo – odrecitova narednik i spusti slušalicu.

Ibrahim zbunjeno gleda preko blijeđe i prestravljene Zulejhine glave.

– Policija, moramo odmah u bolnicu, Kadir je tamo u hitnoj – reče i uhvati rukom za kvaku od kućnih vrata.

* * *

Gabrijela i Filip su opušteno komentarisali večerašnji koncert Nemanje Radulovića u Kelnskoj operi i najviše hvalili njegov neobuzdani temperament na sceni i neraskidivi spoj s instrumentom. Napravili su i poređenje s nešto starijim, svjetski poznatim Garetom.

– Ne znam, možda sam ja staromodan, ali mislim da njegova garderoba ne pristaje za ovakve koncerte, nekako su mi uske kožne pantalone isuviše slobodne, kao s ulice.

– I jesi staromodan, sve se mijenja, pa i garderoba. Ljudi u operama sviraju pop i rok na violini. Nego, ja imam konkretan prijedlog za nas dvoje, mogli bismo

noćas malo da se raskomotimo poslije ovakvog divnog koncerta, a sutra je nedjelja, ne ranimo nigdje. Ti bi mogao da otvoriš jednu bocu iz one tvoje skupe kolekcije ako ti nije žao – predloži Gabrijela dok su izlazili iz „rols-rojsa“ u garaži svog zamka.

– Čaša vina bi i meni dobro prijala, ali je vino u podrumu, a sada da budimo poslugu ne ide – nećkao se Filip.

– Dobro, dobro, ali da se kasnije ne pokaješ – odgovori mu ona, zavodnički ga gledajući i namjerno pokazujući lijepe noge ispod dubokog razreza svečane haljine.

Filip se u trenu predomisli i za desetak minuta je bio u njihovoj velikoj spavaćoj sobi, sa skupocjenom flašom vina starog bar pedeset godina. Gabrijela se već prevukla u tirkiznoplavu noćnu haljinu, koju je oblačila u posebnim prilikama. Filipu je to bio dobro znani signal. Otvorio je flašu sa skraćenom ceremonijom, ni njemu se nije odugovlačilo, već je na brzinu zbacio cipele i smoking, pa počeo da raskopčava košulju, dok je ona točila dijamantsku tečnost u sjajne kristalne čaše.

– Nazdravlje i živjeli, najdraža moja – nazdravi joj Filip.

Sobom se razlijegao eho kristalnog dodira. Telefon zazvoni baš tu ispred njihove sobe, u hodniku. Filip se spetlja i čaša mu ispade iz ruke, pade na sto i prelomi se po dugom i uskom rukohvatu. Gabrijela ustuknu uplašena. Filip pogleda na sahat, dvanaest i petnaest poslije ponoći.

– Ko može zvoniti u ovo doba? – upita i pođe u hodnik, ka telefonu.

– Dobro večer, ovdje policija, narednik Korda. Je li to stan gospode Inbauera?

– Da – odgovori poluglasno Filip. Zna da bez neke policija ne zove u ovo vrijeme i pomisli da se nije šta loše dogodilo u nekoj od njegovih fabrika.

– Je li vaš sin Georg Inbauer? On se sada nalazi na hitnom odjeljenju gradske bolnice i molimo vas da odmah dođete tamo – reče narednik i spusti slušalicu.

– Šta je sad bilo? – upita preplašeno Gabrijela.

– Ne pitaj nego se oblači, moramo odmah u tvoju bolnicu, tamo je Georg u hitnoj – reče on isprekidano i zadihano i počeo da se oblači.

* * *

U kući Šemsa Ujkanovića iz Breze vodila se rasprava, i to uoči Petrovdana, uoči čuvenog brežanskog vašara, na kojem se okupljao narod preko devet gora. Svijet je nekada na vašare (sad su u teferidže preimenovani) dolazio da se vidi, da rodbina vidi željenu odivu udatu u peto selo, da se drugari sastanu i omladina proveseli i upozna. S vašara se udavalo i ženilo, provodadžike šile uzduž i poprijeko i mamile djevojke. Toga više nema, dolaze da pokažu zlato i bogatstvo, nadmeću se u plaćanju muzike i do petsto maraka po kolu. Neke nevjestice nose i po kilo šorvana i dukata ispod grla pa do nogavica, ukrućene kao da im je kolac protnut niz leđa. To su najčešće Pešterci koji švercuju oružje, u posljednje vrijeme i drogu, ili u Njemačkoj drže bauštele i radnike, uglavnom na crno.

Šemso je početkom sedamdesetih otišao na rad u Njemačku, nakon dogovora Tita i Vilija Branta, kojim su kontingenti Jugovića otišli tamo na rad, a Tito je zauzvrat halalio Nijemcima ratne reparacije iz Drugog svjetskog rata. Radio je u rudniku kamenog uglja u Rurskoj oblasti, tačnije u Vitenu, gradu sa stotinak hiljada stanovnika, dolazio ljeti na odmor, i tako jednog ljeta s brežanskog vašara odveo kući Umihanu iz Ursula, proveo svadbu i vratio se nazad, a Umihanu ostavio kod oca. Njih dvoje su izrodili dva sina, Hasana i Bejta, i dvije ćerke, Hankušu i Sejdefu.

Otac mu je naprečac umro nekoliko godina kasnije, dva mjeseca za njim i majka, tako Umihana ostade sama da podiže četvoro djece. Bilo joj je teško samoj među Brežanima, jer su oni huljivi inadžije, od svake sitnice naprave lakrdiju kojoj se cijela Breza, nekad i pola Sjenice, smije. Zato nije džabe ostala priča da je veselija brežanska dženaza no krćanska svadba. A opet joj je bilo lakše s njima nego da je u nekom drugom selu, jer oni nisu dali jedan drugog pred jabanom, nego kad dođe stani-pani, eto njih, priteknu u pomoć.

I Umihana izdura nekako s djecom, poodrastoše, poženiše se i poudavaše, a ona se nekako pobolje. Udari je ona pogan, u kući se ne spomenula, da nisu pomogli ni vidari, travari, ni doktori, a ni Šemsove marke, koje ovoga puta nije žalio.

– Nemoj, jadan Šemso, na mene pare harčit, vidim ja da mi ilača nema i da mi je kraj blizu. Ne žalim, evo djeca izišla svako na svoj put, poženila se i poudavala, svako se okučio, pa Allahu fala, da sad sklopim oči, njegov

emer. Jedino mi je žao što se za ovo života tebe ne oželjeh. Čini mi se ko da si dolazio malo vatre da uzmeš, a ni kahvu da ne popiješ.

Šemso je šutio i suze lio, osjećao je što i ona i znao da ona pravo zbori.

– Vala, Umihana, ni ja se tebe nisam nagledao ni oželjao. Sve sam se obnađivao da će doći dan da se penzionišem pa da ti dođem posve, da zajedno udišemo ovaj naš čisti vazduh, pijemo ledenu vodu sa Bubovca, gledamo ove naše lijepe perivoje. No, daće Bog da ti ozdraviš, pa eto mene ubrzo.

A znao je da je to prazna nada, u koju nijedno od njih ne vjeruje. Ona mu se samo sjetno nasmiješila onim njenim bademastim, umornim i skoro usahlim očima.

– Ne znam, moja Umihana, gdje sam zgriješio, a nije mi pravo. I ne znam da li da kukam na proklete pare, ili na sudbinu – govorio joj je tiho, s puno jada i žala u duši.

– Proklete su pare, moj Šemso, a na sudbinu se ne vrijedi ljutiti i grijeh je kukati, pa kakva ona bila – sroči ona isprekidano i klonu glavom na njegovo krilo.

– Proklete su pare, nikad ih dosta – ponavlja Šemso Umihanine riječi od prije tri godine i danas uoči petrovdanskog vašara u Brezi, u svojoj kući, pred sinom Hasanom. Tužna lica gleda kroz prozor i vidi cijelo Krće i Crni vrh. Suze samo što mu nisu krenule niz lice.

– Nego, đe ti je familija danas, Hasane? – okrenu se Šemso prema Hasanu i nekako mu laknu što su samo njih dvojica u sobi, mogli bi pobliže progovoriti.

– U Sjenici su, sutra je ovdje teferidž, doći ćemo svi da se malo proveselimo i družimo – odgovori Hasan kroz smijeh.

– Neka, neka. Nego, vidim da si opet bez para. Načuo sam da ti se sprema otkaz u gimnaziji, banku u kojoj je tvoja hanuma radila zatvorili su, evo godina. Ja nisam više u moći da šaljem toliko, daj tebi, daj Bejtu, treba i sam da živim. Ne primam ja toliko para ko nekad kad sam silazio i pet kilometara pod zemlju. Rudnik će uskoro možda zatvorit, jer im je kameni ugalj iz Kine dosta jeftiniji, a ja nisam više ni mlad ni kadar ko što sam bio.

– Uništiše nas diktator i nacionalisti – jetko će Hasan.

– Nisu samo tebe, velika je tumbacija u čitavom dunjaluku. Oni su takvi kakvi su, a ti im još i pomažeš.

– Kako?

– Tvojom ludom glavom i poganim jezikom.

– Glavu imam da mislim.

– Baš zato, jer glava nije više samo tvoja, za njom idu i druge glave, a svaka vuče još i trbuh. Prazan stomak ne da glavi da lijepo misli.

Čuju se samo muhe kako sobom prolijeću. Hasan se malo pritaji, nema on kud protiv ovoga, a i neće. Otac ga ne bi razumio s njegova četiri osnovne i još četiri vanredno sklepana za pečeno jagnje i dvije gajbe piva. Sjeti se da mu se otac žalio kako ga je nastavnik jezika pitao za nekoga pisca Lava Tolstoja, a on mislio za Lafa iz Kladnice, sad bi se i nasmijao, ali nije prilika za to.

– Ti to, babo, ne možeš da razumiješ, a ja sam, opet, godinama trljao klupu i naučio nešto. Nama Bošnjacima i muslimanima nema ovdje života. Ovdje, u ovoj Sjenici,

koja je nekada imala čuvenu gimnaziju, iznjedrila mnogo školovanih ljudi, univerzitetskih profesora i doktora nauka, sve je srozano u intelektualno blato. Ujutro srećeš ljude kako idu na posao, svaki drugi službenik je Srbin, a nema ih ni petnaest posto. Ako je završio osnovnu i još neki zanat pride, sad je inspektor, ako zna da kaže dobro jutro i još da se potpiše, e taj ti je policajac, likujuć kezelji ti se u lice.

Šemso ga je odslušao pažljivo.

– Sve si to, vala, u pravu, ali sam ja doživljavao i dosta grđih stvari od toga. Eno tamo u kredencu stoje moja stara dokumenta, i koji god otvoriš, piše da sam Srbin, u ličnoj karti, vojnoj bukvi, partijskoj knjižici. Misliš li da to nisam vidio, i da mi je bilo pravo zbog toga? Jesam, bogme, i te kako. Iz partije su me istjerali što mi je žena postela i klanjala, onda mi je to bilo ko smak svijeta, danas mi je svejedno. Pa da uzmeš primjer tvoga djede Mustafe, majčina ti oca, koji je znao arapski da čita i piše, turski svakako, nešto persijskog, pa mu je ipak stajalo da je nepismen, jer nije pisao ćirilicu. Ali, na na kraju, bez obzira na sve, večeras moramo da jedemo, pa sjutra dan tri puta, i svaki dan tako. A ni ti nisi više sam, imaš porodicu o vratu, pa velim da je došao vakat da poturiš leđa i da zapneš. Od prazne misli insan brzo ogladni – odgovori mu Šemso s mirom velike muke i još većeg životnog iskustva.

Hasanu se učini kao da mu hodža drži ders, beše mu krivo što mu to otac veli, a još krivlje što je otac u pravu.

– Kako? – upita glasno, povišeno i začuđeno.

Šemso pređe niz lice dlanovima ruku kao da se umiva vrelom vodom, pa se plaši da se ne izgori.

– Nije lako, nije. Ali ako se mora? Imam ja tamo jednog druga oduvud, ima veliku bauštelu i meni je obećao da će te uzeti kod njega na crno nekoliko mjeseci.

Hasanu se otvoriše podnice i on utonu u nekakvu tamnu a usku provaliju, sve ovako sa stolicom na kojoj sjedi. Tone on tako, tone, nije mu od koristi ni rukama da zamahne, ne bi se imao za šta uhvatiti, a ni da zavapi, niko ga ne bi čuo. Nekako mu se na kraju riječi počеше izvlačiti kao tanani konac, ali ih on ne raspoznaje da su njegove i iz njegova grla.

– Babo, ja i bauštela? Ne umijem ni jednu jedinu ciglu postaviti, niti lopatu maltera zamijesat.

– Neće ti ni trebat, ciglu će postavljati majstori, malter miješa mješalica.

– Pa šta ću ja raditi?

– Ti ćeš nositi malter, ili šta drugo služiti i posluživat. Velike su tamo bauštele i uvijek ima nešto za fizikalisanje.

Hasan opet ne raspoznaje dobro da li to njegov otac zbori, ili hodža, ili mu sudbina naređuje. Ne predaje se on tako lako, ali uviđa da i nema prostora za odstupnicu.

– Pitam se jesam li sve te škole udžaba pozavršavao, čak i magistar postao, e da bih sad i malter nosio? – gotovo da se ispovijeda ocu.

– Bio si magistar i kad si prodavao gaće i papuče po pijacama, i misliš li da ti se nisu smijali dragi i nedragi, a žena ti išla u Tursku autobusima da nabavi to đubre od robe, pa se smijala i umiljavala od šofera, policajaca,

carinika, a ovamo joj nadijevali sve i svašta, sve tako glasno i jasno, da sam i ja čak tamo u Švapskoj čuo. I misliš li da mi je bilo svejedno, ili da mi je sad svejedno dok ovo s tobom zborim?

Hasanu ove očeve riječi malo olakšaše, znao je da je otac uvijek mislio na njega i njegovu porodicu, i zbog toga mu je sad on nekako bliži. Prodavao je kao profesor gimnazije po pijacama gaće, čarape, potkošulje i ostale jeftine stvari koje mu je donosila žena s turskih buvljaka.

– Ne znam ni jezik, ni navike, ni njemačku kulturu – još se brani Hasan, ali sad ovlaš i pomirljivo.

– To ti na baušteli neće ni trebat, radićeš s ljudima oduvud, kad odeš u samouslugu, uzmeš šta ti treba i platiš, ko i ovdje, a za kulturu nećeš imati vakta. Nosićeš dva odijela, radno danju i pidžamu noću. Ko ovo ja. Neko vrijeme, uzmi koju paru, pa može dat Bog da i ovo zlo prođe, a ti se vratiš u svoju školu na profesuru. Ja sam ti tamo tolike decenije, pa nit znam jezik, nit kulturu, nema se kad od posla.

– A moja porodica?

– Ni ja moju nisam vodio sa sobom. Bićeš neko vrijeme kod mene u stanu, nije neki luksuz, ali za nevolju je zlatno, ne prokišnjava, grijanje ima, a i vode. Tamo se samo prespava. Da ti kažem još i ovo, meni je teško što ti ovo zborim koliko i tebi, i duša me boli zbog tvoje hude sudbine, ali će ti biti ljudskije i čovječnije da zarađiš svoju paru, nego da je gledaš iz tuđe ruke, makar to i očeva bila. Zato, sine, zdrav si i još u snazi. Od prazne šerpe nema gore, jedino je gore u tuđu gledat.

Hasan je šutio i odobravao sve ove riječi; niz lice mu pođe suza.

* * *

Kad se iziđe iz Pazara prema Raškoj, nema ni deset minuta hoda, s lijeve strane uz južnu padinu, a naspram sunca, leži Deževa, ni selo ni grad, dođe kao neko predgrađe Pazara. U njoj se rodio i odrastao Milan Grujović, završio osnovnu, a onda priučio za konduktera i zaposlio se u „Sandžaktransu“. U Pazaru je sreo Nevenku, koja je išla u srednju ekonomsku. Dolazila je iz suprotnog pravca, iz Štitara, sela na putu za Sjenicu. Rasla je kod dede i babe. Roditelji su joj otišli za Njemačku čim se rodila, s namjerom da za nju zarade nešto para i da se vrate. Nju nisu htjeli nipošto da vode sa sobom, bojeći se da se njihova jedinica ne zagubi tamo u tuđini, da se u tuđinca zagleda i ne daj bože za njega i uda. Njen otac Obren je bio dobar majstor i nije mu bila nužda da ide, mogao je dobro zarađivati i od svojih ruku, i nije on bio zagrijan za odlazak, ali mu nije bilo medeta od žene Dobrile – da idu, pa da idu. Nije htjela živa pod krave i u svinjarnik, da smrdi na baljegu i pomije i opet da gleda iz Obrenove ruke hoće li se smilovati da joj pruži koju paru. Kako su tada zajedno otišli, tako ostadoše i do danas. U međuvremenu su od jednog vremenog njemačkog hotelijera otkupili njegov stari hotel, podigli kredit kod banke, proširili ga i renovirali, i sad gazduju u svom hotelu osrednje klase.

Otkako su se Nevenka i Milan prvi put sreli u čaršiji, tako se i zagledaše, posebno se Milan zagrijao i

salijetao je veselu Nevenku kao jastrijeb mladu grlicu. Vrijeme protiče brže no rijeka Raška Novim Pazarom, a njih dvoje se ne razdvajaju, tako da se njihova veza rašću čaršijom, pa vijest dođe i do njihovih roditelja. Obren nije poznavao Milana, ali mu je bilo milo što je brat Srbin, a Milanovoj majci je, opet, odgovaralo što je Nevenka jedinica i što je iz imućne kuće. I tako navalili Obren, Dobrila i Nevenka da se ono dvoje odsele za Njemačku kod Nevenkinih roditelja i da tamo žive. Nevenku povukoše sebi čim je završila srednju školu, znajući da će i Milan ubrzo za njom. Tako i beše, jer otkako je on pomirisao Nevenkine grudi, makar i u samom ružičnjaku vavilonskih vrtova boravio, nije više mogao da izdrži od čežnje. Odlete za njom kao lastavica jugu. Njegova majka je rubom žute mahrame brisala suze za svojim jedincem, uciviljena njegovim odlaskom, ostavši bez ikakve nade da će nekad i ona na svoje oči progledati. Koščata i mršava, vehnula je kao vlat trave na vjetrovitom brijegu.

* * *

Arhitekta Ibrahim Abdulrahman el Hamid imao je dobar posao i dobru porodicu, tako da čovjek od to dvoje više ne bi ni tražio. Održavao je klimatizacione sisteme u Kabi, posebno važne u vrijeme Kurban-Bajrama. Imao je i lijepu, smirenu i sabranu ženu Zulejhu, koja mu je izrodila troje zlatne djece, dva sina i najmlađu ćerkicu. Nadasve, imao je privilegiju koju bi ostali dobri vjernici mogli samo da sanjaju, mogao je u svako doba da zaviri u svako i najsitnije ćoše najvažnije muslimanske

bogomolje. Milioni muslimana daju velike pare da samo jednom u životu obidu nekoliko puta oko nje, a on je svakodnevno baš tu, i to po osam sahatu dnevno. Može da klanja svih pet vakata namaza u njoj, da dodirne svaku tačku na njenim zidovima, da padne na sedždu tamo gdje su još pejgamber Ibrahim a. s. i Poslanik a. s. to radili. Zato bi svakoga dana, kad mu se završi radno vrijeme, kad izađe iz Kabe i zatvori vrata za sobom, stao ispred njih, podigao dlanove ispred sebe i zahvalio se Uzvišenom što mu je udijelio takvo davanje.

Te godine je jedna njemačka ekipa radila kompletan sistem klimatizacije na Kabi. Radovima je rukovodio Verner Fridman, profesor čuvene Visoke tehničke škole iz Ahena. Ibrahim im je bio prva osoba s kojom su kontaktirali tokom radova i bio im dobar domaćin i prevodilac, jer je od svih Nijemaca jedino Verner znao solidno arapski. Takva prilika je učinila da se Verner i Ibrahim upoznaju, s vremenom zbliže, a pošto su radovi potrajali, postanu i drugari. Kad su radovi završeni, od izvođača je još pola godine ostao samo Verner, da kontroliše kako klima-sistem radi. Družeći se s Ibrahimom, nastojao je da od njega što više sazna o Kabi, ali i o Meki, i uskoro se uvjerio da je naišao na pravu osobu, koja zna dosta iz historije, naročito Arapa i ovoga svetoga grada. A znanje i radoznalost su bili jedine Ibrahimove mane – uvijek je nešto istraživao, raskopavao tamo gdje drugi niko ne bi ni probao, i sve što bi naučio i saznao, činilo mu se nedovoljno i malo. Dosta znati nije pohvalno nigdje, naročito ne u porodici Sauda, koja sebe smatra jedinim i pravim sljedbenicima Muhameda a. s., što je i ozvaničila

sultanskom vladajućom foteljom u Saudijskoj Arabiji. Cijelom svijetu je poznato da je Hatidža bila prva supruga Poslanika a. s., da je prva žena koja je primila islam i da je cijelog života podržavala svoga muža na njegovom teškom putu, kao što je poznato i to da je Poslanik a. s. imao samo jednu ćerku, Fatimu, koja se udala za hazreti Alija, da je prvi Poslanikov mujezin bio tamnopusi Bilal. Znao je to i Ibrahim, ali se nije zaustavio samo na tome, već je otišao jedan korak dalje, i taj korak ga je mnogo koštao. Pitao se, najprije za sebe, a onda i naglas, šta je s kućama hazreti Fatime i Hatidže i kud se djela Bilal džamija? Sva tri objekta su sagrađena u Meki, a danas ih nema. Znao je Ibrahim šta je bilo s njima, ali je to htio po svaku cijenu da pita i javno, znajući da to pitanje ne smije postaviti u carevini, jer su oči i uši vladara svuda i na svakom mjestu.

Jedne večeri, Verner je bio njegov gost, pa su nakon večere izišli na terasu da popiju po čaj.

– Znaš, Vernere, ovo što si ti moj gost čini mi veliko zadovoljstvo. Prvi put u životu sam imao priliku da se družim s jednim hrišćaninom i da ga ugostim u kući – obrati se Ibrahim Verneru, sipajući mu čaj u fildžan i gledajući ga direktno u otvorene i velike plave oči.

– Nisam ti ja možda najtipičniji hrišćanin, moj prijatelju. Nisam nešto religiozan i ne polažem mnogo na vjeru. Mene ni svi oni sveci i poslanici ne oduševljavaju s pozicije vjere, ali kao dobri ljudi svakako, na prvom mjestu Muhamed i Isus. Hvala ti na iskrenom druženju, radovi se uskoro primiču kraju, a to što sam boravio u ovom gradu i radio na ovoj svetinji i družio se s tobom

znači mi mnogo više nego sav novac koji ću dobiti kao naknadu. Raduje me i to što će ovaj projekat ostati u sigurnim rukama. Obećaj mi da ćeš me jednom posjetiti u Njemačkoj, želio bih da ti makar malo uzvratim – otvorena srca, kakav je uvijek i bio, odgovorio mu je Verner.

Ibrahima dirnuše ove riječi.

– Ni oni što su dolazili da osvoje Jerusolim nisu svi imali namjeru i da ga ruše – nasmija mu se niskom bisernih bijelih zuba. – Ne mogu ti dati riječ da ću ti sigurno doći u posjetu, jer bih morao i da ispunim ono što preko zuba ispustim, ali bih se svakako radovao da te posjetim. Da budem iskren, stekao sam povjerenje u tebe, mada nismo zajedno pojeli tovar soli, ali su nam se duhe nekako srele. Mene muči jedna stvar, o kojoj niko ne zna osim, dijelom, moja supruga, a kad je čula o čemu se radi, rekla mi je da ni njoj nisam smio da ispričam. A evo, tebi želim da kažem, pa nek bude šta će biti.

I tu mu on ukratko predstavi svoju priču o nestalim kulturnim spomenicima, važnim za historiju islamskog, prije svega arapskog svijeta.

– E, mene muči gdje da objavim sve to, jer ni u jednoj arapskoj zemlji ne bih smio ni probati – završio je Ibrahim svoju želju i svoju priču.

Štjeli su obojica prilično dugo, kao osobe kojima se iznenada i neplanirano dogodi neka nevolja i oni sada traže rješenje.

– Moram ti priznati da sam zatečen – prvi se oglasi Verner. – Takvo objašnjenje i povrhu svega tolika hrabrost ostavili su me bez riječi, a još više pitanje šta sa

svim tim dalje. Ili da ćutiš dok si živ i sve to nosiš sa sobom, kao veliki teret i breme.

– Svi znaju da su ti objekti postojali, i svi znaju isto tako da ih više nema, ali svi šute kao zaliveni. Zar je strah od tiranina toliko jak, da nas sve prekrije mrakom šutnje? – ganuto se upita Ibrahim.

– Ti si školovan, iskusan i mudar čovjek, ne daj da te drugi uči, pa ni ja, dobro znaš da je istina bolna i teška, i koliko košta. Vidi šta ti je vrednije – istina ili glava.

– Ako ne kažem, živjeću u laži, a ne znam hoću li to moći.

– Ako kažeš, ode ti sloboda, a može biti i glava. Hoće li ti istina mnogo pomoći i hoće li vlastodršci porušiti sve tolike poslovne objekte i ponovo sagraditi one o kojima pričaš? Ovdje, nasred velike Meke.

– Znam da neće, ali da se zna. Ne znam je li mi veća sloboda sve obznaniti, pa zbog toga robijati, ili mi je veća robija sve to znati i cio vijek živjeti pod teretom šutnje, trpnje i straha?

– Filozofi kažu da je sloboda spoznata nužnost, a narod veli da je glava na ramenima najpreča. Sjeti se kako je prošao Isus zbog istine, pa i Muhamed, šta je sve morao da pretrpi baš ovdje u Meki, u samoj Kabi, i koliko godine je morao da živi u izgnanstvu.

– Daleko sam ja od njih, prijatelju moj, da im se dragi Allah smiluje, ali ni ovako ne mogu više.

– Znanje je zadovoljstvo, češće gorko nego slatko. Kako god da odlučiš, uvijek možeš računati na moju pomoć – završi Verner.

To je bio i oproštajni razgovor dvojice prijatelja. Nedugo zatim, Verner se vratio u Njemačku, u Ahen.

* * *

Jednog jutra, taman se Ibrahim spremao da poslije doručka ode ponovo na posao, na vratima se začu jaka lupnjava, a odmah zatim pojavi se zaplihan Halil, školski drug najstarijeg Ibrahimovog sina Muhameda, iskolačio oči, ne može da priča. Roblje se uskomiješa po kući, mala Zejnep poče da plače, a Ibrahim priđe dječaku, zagleda iza njega da ga ko ne juri.

– Šta je, momak, juri li te neko?

Dječak nekako dođe do vazduha, pa im plačljivim isprekidanim glasom saopšti:

– Uhapsili su Muhameda...

Ibrahimu se sve okrenu oko glave.

– Ko? Kada?

– Ne znam, neki ljudi su došli na prvi čas, pokupili njegove knjige i ostale stvari i njega odveli s časa. Sad je veliki odmor, a njega nema – reče malo glasnije i izgubi se s vrata.

– Šta je bilo to i šta hoće ovaj dječak? – upita usplahirena Zulejha.

– Nije dobro, draga ženo moja, nije – i ispriča joj šta mu je Halil rekao.

– Ko zna ko je to bio... – kroz plač nariče Zulejha i desnom rukom popridiže mahramu preko glave.

– Sigurno neko iz državne službe, dočim su ga tako neometano pokupili u po bijela dana – reče Ibrahim.

– Siguran sam da je to zbog onoga moga rada, sigurno ga je Verner objavio negdje i oni došli do njega.

– Šta imaju djeca s time? – već je bijesna Zulejha.

– Imaju, vidiš da imaju. I ova makanja može biti kriva. Oni me sad čekaju da odem za dijete i da me ugrabe.

– Stariji si od mene, a još si dijete. Sigurno su na putu i samo što nisu već zakucali na vrata. Uzmi Kadira, uzmi i para, i bježi do Alija, kako ti je Verner već rekao.

– A Muhamed, a ti, Zejnepa?

– Ja ću ostati, zbog Muhameda.

– Ne dolazi u obzir, ne ostavljam vas – jasan i odlučan je Ibrahim, i osjeti kako mu ne bi bilo žao ovoga časa da umre za porodicu i pravdu.

– Mili moj, ne čekaj više ni minute, ako nas pohapse, ovo dvoje djece neće imati ko da pogleda – reče Zulejha i izgubi se iz sobe, a već nakon par minuta se povratila s kožnom torbicom.

– Tu su ti pare i dokumenta.

– Jesi li ti znala ranije za ovo, jesi li ti ovo spremila?

– Nemamo vremena za objašnjavanje, obuvaj se, Kadire, oca za ruku i bježite do Alija – reče Zulejha, prigrli Ibrahima čvrsto, zagrlj Kadira, dok su joj niz lice lile suze. Kadir se našao u čudu, ne zna ni kud idu, ni šta da obuče, onako nazu patike i uze oca za ruku. Zulejha ih isprati pogledom zamućenim od suza niz uzan sokak. Odsad će morati da trpi i tuguje, svakoga dana i noći, svakoga časa i sahata.

Taman u sebi po ko zna koji put ponovi riječ „moram!“, na vratima se začu snažna lupnjava. U tom reskom i snažnom udarcu ona prepoznade moćnu šaku države.

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura i korektura
Nevena Živić

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-330-6

Murat Baltić
SAZVJEŽĐE
PET KUĆA

Tiraž
1000 primeraka

Beograd, 2020.

Izdavač / Štampa / Plasman: **DERETA doo**, Vladimira Rolovića 94a,
11030 Beograd, tel./faks: 011.23.99.077; 23.99.078, **www.dereta.rs**

KNJIŽARA DERETA, Knez Mihailova 46, Beograd, tel.: 011.26.27.934, 30.33.503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.4(430)-31

BALTIĆ, Murat, 1952–

Sazvježđe pet kuća / Murat Baltić. – 1. Deretino izd. – Beograd :
Dereta, 2020 (Beograd : Dereta). – 584 str. ; 21 cm

Tiraž 1.000. – Nagrada „Miroslav Dereta“ za 2020. --> prelim. str.

ISBN 978-86-6457-330-6

COBISS.SR-ID 25314313